

ZARYS DZIEJÓW LUDNOŚCI ŻYDOWSKIEJ W SEROCKU

Pierwsze wzmianki o Żydach w Serocku i okolicach pochodzą z XVIII w. Prowadzili karczmy a potem zajmowali się głównie handlem i rzemiosłem. Początkowo należeli do kahału (gminy żydowskiej) w Nasielsku, ale w latach 20. XIX w. utworzyli własną gminę.

Żydzi brali aktywny udział w życiu gospodarczym, kulturalnym i społecznym Serocka. Ich przedstawiciele byli między innymi członkami Rady Miejskiej. Przed II wojną światową ludność żydowska stanowiła prawie połowę mieszkańców Serocka.

Kres świata serockiej społeczności żydowskiej nastąpił w 1939 r. Już 5 września, w czasie bombardowania Serocka zginęło około 40 osób. 10 września, dzień po wkroczeniu Niemców, zaczęły się represje – zbezczeszczone synagogę i uwięziono w niej kilkuset Żydów.

5 grudnia 1939 r. Niemcy wypędzili z miasta całą ludność żydowską. Większość trafiła później do obozów Zagłady, głównie do Treblinki.

HISTORICAL OUTLINE OF THE JEWISH PEOPLE OF SEROCK

The first mention of Jews in Serock and the surrounding area dates back to the 18th century. They ran taverns and later mainly engaged in trade and craft. Initially they belonged to the kahal (Jewish community) in Nasielsk, but in the 1820s they formed their own community.

Jews took an active part in the economic, cultural and social life of Serock. Their representatives were, among others, members of the Town Council. Before the Second World War, the Jewish population constituted almost half of Serock's inhabitants.

The end of the world of Serock's Jews came in 1939. Already on 5 September, about 40 people were killed during the bombing of Serock. On 10 September, the day after the Germans entered, repressions began - the synagogue was desecrated and several hundred Jews were imprisoned.

5 December 1939. The Germans expelled the entire Jewish population from the town. Most of them were later sent to the extermination camps, mainly to Treblinka.

SZLAK DZIEDZICTWA SEROCKICH ŻYDÓW

THE HERITAGE TRAIL OF SEROCK JEWS

Opracowanie merytoryczne: dr Mirosław Pakuła Opracowanie graficzne: Gabriela Łagowska

Projekt współfinansowany przez Forum Dialogu. Publikacja jest efektem pracy autora i nie musi odzwierciedlać stanowiska Forum Dialogu.

Forum
Dialogu.

Serock
MIASTO I GMINA

1. MYKWA

Mykwa (łaźnia) służyła do rytualnej ablucji osób i naczyń. Obmycia dokonywało się przez całkowite zanurzenie w basenie o pojemności ok. 270 litrów. Łaźnia miała pierwszorzędne znaczenie i była często pierwszym obiektem budowanym w tworzącej się gminie żydowskiej.

Pierwsza mykwa w Serocku powstała w I połowie XIX w., razem z synagogą. Drewniany obiekt znajdował się na końcu ulicy Zdrojowej (dziś Poniatowskiego), w pobliżu strumyka. Łaźnia spłonęła w 1885 r. a kolejną, wybudowaną w jej miejscu, strawił wielki pożar miasta w 1893 r. Następny obiekt, postawiony po wspomnianym pożarze, był już murowany i służył ludności żydowskiej do II wojny światowej. Został zniszczony prawdopodobnie w czasie walkach rosyjsko-niemieckich na jesieni 1944 r.

1. MIKVEH

The mikveh (bathhouse) was used for the ritual ablution of persons and vessels. The washing was done by complete immersion in a pool with a capacity of about 270 litres. The bathhouse was of paramount importance and was often the first building constructed in an emerging Jewish community.

The first mikveh in Serock was built in the first half of the 19th century, together with the synagogue. The wooden building was located at the end of Zdrojowa Street (today Poniatowskiego Street), near a stream. The synagogue burnt down in 1885 and the next one, built in its place, was consumed by the great fire of the town in 1893. It was probably destroyed during the Russo-German fighting in the autumn of 1944.

2. ULICA KOŚCIUSZKI

Ulica Tadeusza Kościuszki jest jedną z najstarszych ulic w Serocku, gdyż została wytyczona razem z rynkiem w czasie lokacji miasta na początku XV w. W połowie XIX w. została pokryta brukiem przez żydowskiego przedsiębiorcę Chaima Tykociniera z Ostrołęki.

Przed II wojną światową ulica Kościuszki była potocznie nazywana żydowską. Zamykała kwartał miasta wyznaczony ulicami 3 Maja (dziś ul. Pułtuską), Listopadową (dziś 11 Listopada) oraz Rynkiem. Ta część Serocka była w większości zamieszkała przez ludność żydowską. Przy ul. Kościuszki mieściło się kilkadziesiąt małych, różnego rodzaju sklepów i warsztatów rzemieślniczych. Przed II wojną światową istniało przejście do ul. Listopadowej, gdzie mieściła się główna synagoga miasta. Mniejsza synagoga, chasydzka, była usytuowana na rogu ulic Kościuszki i 3 Maja.

2. KOŚCIUSZKI STREET

Tadeusza Kościuszki Street is one of the oldest streets in Serock, as it was laid out together with the market square at the time of the town's foundation in the early 15th century. In the mid-19th century, it was paved by a Jewish entrepreneur, Chaim Tykocinier from Ostrołęka.

Before World War II, Kościuszki Street was commonly referred to as Jewish Street. It closed the quarter of the town marked by 3 Maja Street (today Pułtуска Street), Listopadowa Street (today 11 Listopada Street) and the Market Square. This part of Serock was mostly inhabited by the Jewish population. At Kościuszki Street there were dozens of small shops of various kinds and craft workshops. Before the Second World War there was a passage to Listopadowa Street, where the main synagogue of the town was located. A smaller synagogue, the Hasidic synagogue, was located at the corner of Kościuszki and 3 Maja Streets.

3. BUDYNKI GMINY ŻYDOWSKIEJ, ORKIESTRY I ORGANIZACJI MŁODZIEŻOWEJ

Przed II wojną światową w podwórku stały budynki związane ze społecznością żydowską. W miejscu komórek znajdował się przylegający do synagogi budynek, w którym znajdowała się siedziba kahału - gminy żydowskiej (1), tuż obok w mniejszych zabudowaniach były ulokowane orkiestra (2) i organizacja Ha-Szomer ha-Cair (3).

Gmina żydowska miała charakter korporacji i posiadała osobowość prawną. Zarząd gminy zajmował się gospodarką finansową, wyborem rabina i prowadzeniem szkół religijnych. Dochód gminy stanowiły składki oraz wpływy z wynajmu nieruchomości.

Organizacja Ha-Szomer ha-Cair (Młody Strażnik) była syjonistyczno-lewicową organizacją o charakterze pionierskim. Stawiała sobie za cel kształtowanie odrębności narodowej, językowej i kulturalnej oraz poszerzanie wiedzy i nabywanie tężyzny fizycznej.

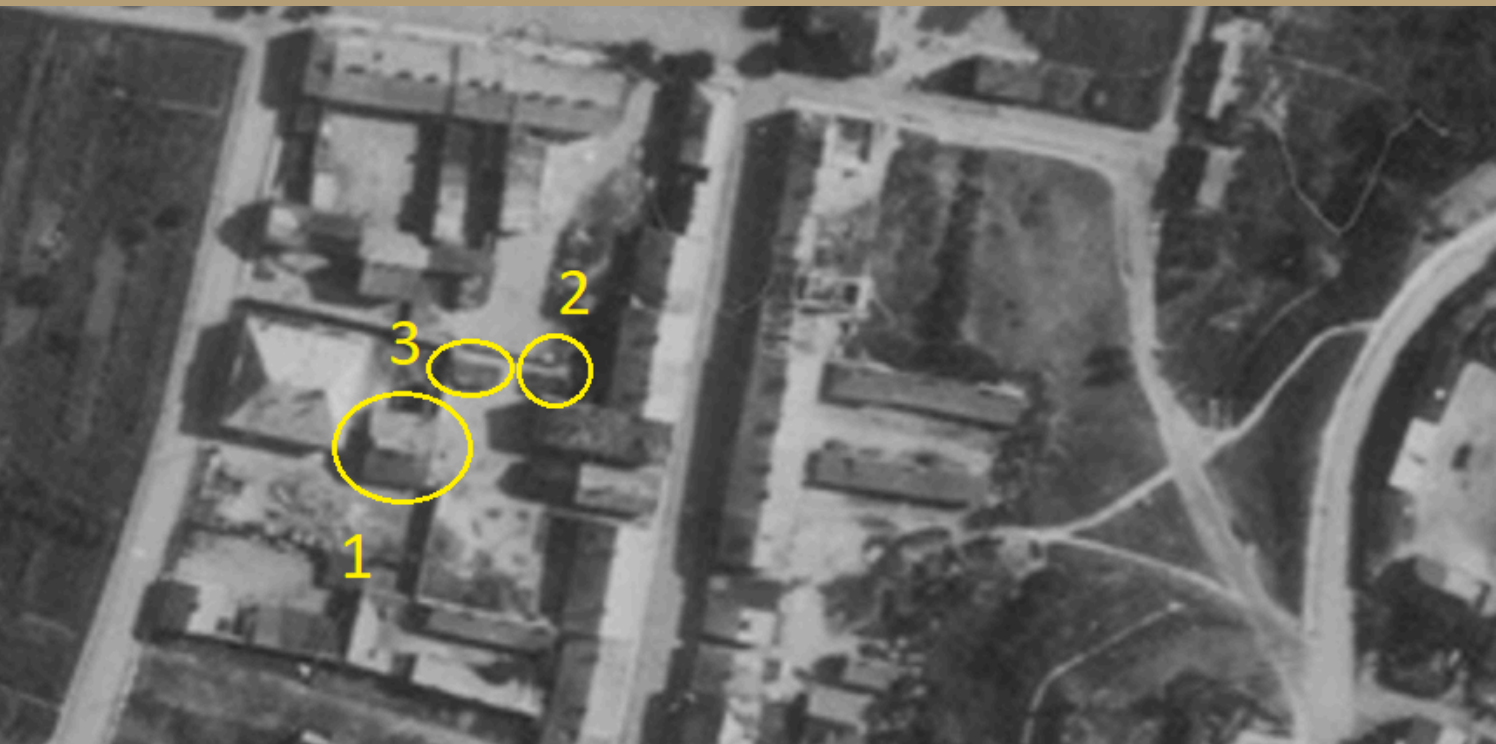

3. BUILDINGS OF THE JEWISH COMMUNITY, ORCHESTRA AND YOUTH ORGANISATION

Before the Second World War, buildings associated with the Jewish community stood in the courtyard. In the place of the cells there was a building adjacent to the synagogue in which the kehillah - the Jewish community - was located (1), right next door in smaller buildings were located the orchestra (2) and the organisation Ha-Szomer ha-Cair (3).

The Jewish community had the character of a corporation and had legal personality. The community board was in charge of the financial management, the election of the rabbi and the running of the religious schools. The income of the community consisted of contributions and income from the rental of properties.

The organisation Ha-Shomer ha-Cair (Young Guardian) was a Zionist-leftist organisation of a pioneering nature. It set itself the goal of shaping national, linguistic and cultural distinctiveness as well as expanding knowledge and acquiring physical prowess.

4. KAMIENICA JAKUBA ROZENBERGA

Przed II wojną światową na rogu ulic 3 Maja (dziś ul. Pułtuskiej) i Kościuszki, w miejscu Domu Handlowego „Wodnik”, stała kamienica żydowskiego przedsiębiorcy Jakuba Rozenberga.

5 września 1939 r., w czasie niemieckiego nalotu, w piwnicy znajdującej się za budynkiem (obecnie jest tam parking) schroniło się około 100 Żydów z Serocka i uciekinierów z innych miejscowości. W kamienicę oraz piwnicę trafiły bomby i spowodowały śmierć około 40 Żydów. Byli wśród nich członkowie rodziny właściciela kamienicy, oraz między innymi osoby z rodzin Przykorskich, Kanarków oraz Pieńków. Ofiary pochowano 7 września 1939 r. na miejscowym cmentarzu żydowskim, prawdopodobnie we wspólnej mogile. Po tym tragicznym wydarzeniu część serockich Żydów uciekła z Serocka do bezpieczniejszego Legionowa.

4. JAKUB ROZENBERG'S TENEMENT HOUSE

Before the Second World War, at the corner of 3 Maja Street (today Pułtуска Street) and Kościuszki Street, on the site of the 'Wodnik' Department Store, stood the tenement house of the Jewish entrepreneur Jakub Rozenberg.

On 5 September 1939, during a German air raid, about 100 Jewish inhabitants of Serock and refugees from other towns took shelter in the cellar behind the building (there is now a car park there). Bombs hit the tenement and the cellar and caused the death of about 40 Jews. Among them were members of the family of the owner of the tenement, and people from the Przykorski, Kanarek and Pieńek families, among others. The victims were buried on 7 September 1939 in the local Jewish cemetery, probably in a common grave. After this tragic event, some of Serock's Jews fled from Serock to the safer Legionowo.

5. SYNAGOGA

Synagoga była miejscem modlitwy i nabożeństw, studiowania Tory i Talmudu oraz salą zebrań.

Pierwszą synagogę w Serocku zbudowano w I połowie XIX w. przy ulicy Nasielskiej (ten fragment to dziś ul. 11 Listopada). Świątynia była drewniana i spłonęła w czasie wielkiego pożaru miasta w 1893 r. Na jej miejscu powstała nowa, murowa, zbudowana na planie prostokąta o wymiarach ok. 22x20 m, wysokości ok. 16 m, z dachem czterospadowym. Główne wejście znajdowało się od dzisiejszej ulicy 11 Listopada. Od strony południowej z synagogą sąsiadowała siedziba gminy żydowskiej.

We wrześniu 1939 r. Niemcy najpierw zbezczeszili synagogę, a potem uwięzili w niej kilkuset żydowskich mężczyzn. Potem mieścił się tam niemiecki obóz pracy przymusowej. Synagoga została uszkodzona w czasie ostrzału w 1944 r. i po wojnie jej pozostałości rozebrano.

5. SYNAGOGUE

The synagogue was a place for prayer and services, Torah and Talmud study and a meeting hall.

The first synagogue in Serock was built in the first half of the 19th century on Nasielska Street (this section is now 11 Listopada Street). The temple was wooden and burned down during the great fire of the town in 1893. In its place, a new, brick one was built on a rectangular plan with dimensions of about 22x20 m, height of about 16 m, with a hipped roof. The main entrance was from today's 11 Listopada Street. On the south side the synagogue was adjacent to the Jewish community headquarters.

In September 1939. The Germans first desecrated the synagogue and then imprisoned several hundred Jewish men in it. It later housed a German forced labour camp. The synagogue was damaged by shelling in 1944 and its remains were demolished after the war.

6. KAMIENICA STANISŁAWA RASIŃSKIEGO

W narożnej kamienicy Rasińskiego, położonej u zbiegu Rynku i dzisiejszej ul. Włodzimierza Wolskiego, w latach 1916-1920 mieszkał cadyk Aron Katzenelenbogen. Cieszył się on ogromnym szacunkiem serockich Żydów. Ten chasyd, zawsze elegancko ubrany, często przemawiał do wiernych z narożnego balkonu. Był uważany za cudotwórcę i uzdrowiciela chorych. W 1920 r. przeprowadził się z rodziną do Warszawy, lecz Serock odwiedzał. Zmarł w 1926 r. i został pochowany na cmentarzu żydowskim na ul. Okopowej w Warszawie.

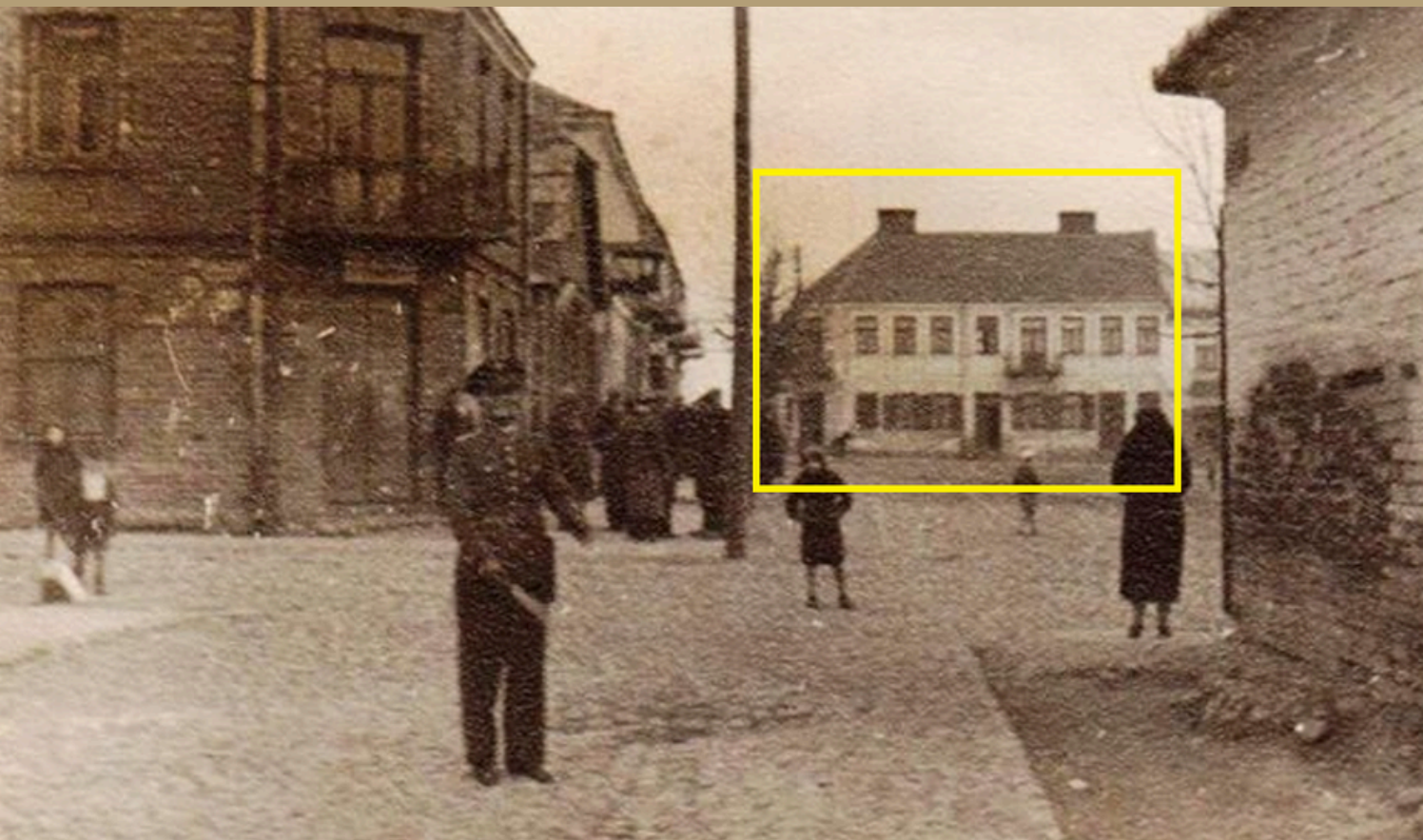
Na parterze domu mieścił się sklep Arona Paskowica, a w części budynku położonej przy ulicy Wolskiego znajdowała się podstawowa szkoła żydowska – cheder. W szkole tej uczono języka hebrajskiego, przedmiotów religijnych i arytmetyki.

6. STANISŁAW RASIŃSKI'S TENEMENT HOUSE

In the corner Rasiński tenement house, located at the junction of Market Square and today's Włodzimierz Wolski Street, Tzadik Aron Katzenelenbogen lived from 1916 to 1920. He enjoyed the great respect of Serock Jews. This Hasid, always elegantly dressed, often spoke to the faithful from the corner balcony. He was regarded as a miracle worker and healer of the sick. In 1920 he moved with his family to Warsaw, but he visited Serock. He died in 1926 and was buried in the Jewish cemetery on Okopowa Street in Warsaw.

Aron Paskowicz's shop was located on the ground floor of the house, and the part of the building located on Wolskiego Street housed an elementary Jewish school - a cheder. Hebrew, religious subjects and arithmetic were taught in this school.

7. BUDYNEK LIGI SAMOKSZTAŁCENIOWEJ

W kamienicy nr 14 przy Rynku, zbudowanej na początku XX w., mieścił się żydowski ośrodek kultury, tzw. Liga Samokształceniowa.

Historia placówki sięga 1915 r., gdy powstała pierwsza żydowska biblioteka mieszcząca się w budynku przy dzisiejszej ul. Pułtuskiej. Potem przeniesiono ją do pomieszczeń w kamienicy przy rynku. Po wkroczeniu bolszewików do Serocka w 1920 r. żołdacy zajęli pomieszczenia biblioteki, a książki wyrzucili przez okna. Potem działalność biblioteki reaktywowano. Placówka stała się miejscem wieczornych spotkań, w czasie których młodzież żydowska dyskutowała o literaturze i polityce. Wkrótce działalność Ligi rozszerzyła się o koło teatralne, które wystawiało tu najbardziej znane sztuki żydowskie.

7. SELF-EDUCATIONAL LEAGUE BUILDING

Tenement No. 14 on Market Street, built at the beginning of the 20th century, housed a Jewish cultural centre, the so-called Self-education League.

The history of the institution dates back to 1915, when the first Jewish library was established in a building on today's Pułtusk Street. It was later moved to rooms in a tenement house on market square. After the Bolsheviks entered Serock in 1920, the soldiers occupied the library premises and threw the books out of the windows. Later, the activities of the library were reactivated. The facility became a place for evening meetings, during which Jewish youths discussed literature and politics. The League's activities soon expanded to include a theatre circle, which staged the best-known Jewish plays here.

8. CMENTARZ ŻYDOWSKI

Cmentarz żydowski w Serocku powstał prawdopodobnie w latach 20. XIX w., na gruntach sąsiadujących z wsią Wierzbica.

W latach 40. XX w. nekropolia była niszczona wskutek działań Niemców i walk frontowych. Po wojnie służyła za pastwisko, a potem jako teren rekreacyjny ośrodka wypoczynkowego. W 1992 r. na cmentarz trafiła część wywiezionych macew. W 2011 r. teren odzyskał Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich. W 2014 r. powstało lapidarium, a rok później cmentarz ogrodzono.

W 2022 r. teren nekropolii został przekazany jako darowizna Miastu i Gminie Serock. W 2023 r. samorząd przeprowadził prace polegające na przewiezieniu, oczyszczeniu i instalowaniu odnalezionych nagrobków żydowskich. Pozostałe prace dotyczyły renowacji ogrodzenia i chodników, zamontowaniu furtek i bramy technicznej oraz schodów wejściowych.

8. JEWISH CEMETERY

The Jewish cemetery in Serock was probably established in the 1820s, on land adjacent to the village of Wierzbica.

In the 1940s, the necropolis was destroyed by German actions and frontal battles. After the war it was used as a pasture and later as a recreational area of a resort. In 1992, some of the deported matzevot were returned to the cemetery. In 2011, the site was reclaimed by the Union of Jewish Communities. In 2014, a lapidarium was created and a year later the cemetery was fenced.

In 2022, the necropolis was handed over as a donation to the Town and Municipality of Serock. In 2023, the municipality carried out work to transport, clean and install the Jewish tombstones that had been found. Other work involved the renovation of the fence and pavements, the installation of wickets and a technical gate, as well as the entrance stairs.

WYKAZ OBIEKTÓW

1. Mykwa
2. Ulica Kościuszki
3. Budynki gminy żydowskiej
4. Kamienica J. Rozenberga
5. Synagoga
6. Kamienica S. Rasińskiego
7. Budynek Ligi Samokształceniowej
8. Cmentarz żydowski

LIST OF THE SITES

1. Mikveh
2. Kościuszki Street
3. Buildings of the Jewish community
4. J. Rozenberg's tenement house
5. Synagogue
6. S. Rasiński's tenement house
7. Self-educational League building
8. Jewish cemetery

